

РОЗДІЛ 2. МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ ТА ЛОГІСТИКА

УДК: 330.366

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ

У.З.БАТАМАНЮК-ЗЕЛІНСЬКА
Т.М.РИМАР

Вдосконалено механізм стимулювання розвитку підприємств виробничої сфери регіону за рахунок участі органів місцевого самоврядування в управлінні діяльністю та розвитком підприємств його виробничих галузей. Враховано принципи забезпечення збалансованого регіонального розвитку внаслідок застосування економічних інструментів екологічної політики в діяльності виробничих підприємств та органів місцевої влади.

Improved mechanism of sitmulating of the development of industrial sphere of the region with the help of local government in management of operation and development of companies of its industrial area. Included principles of securing the balanced regional development as a consequence of using economical tools of ecological policy in operation of industrial companies and organs of local government.

Ключові слова: регіональне управління, стратегія управління, реформа місцевого самоврядування.

Проблематичність питання, пов'язаного з реалізацією інноваційно-інвестиційної стратегії управління будь-яким промисловим підприємством, виявляється у потребі вдосконалення механізму організації управління підприємствами будь-якої виробничої галузі економіки. Це повинно враховувати єдиний підхід до формування стратегії розвитку галузі як на державному так і на місцевому рівнях. Проте, в силу специфіки побудови системи державного управління, його концепція на місцевому рівні, тобто на рівні

©У.З. Ватаманюк-Зелінська - доцент, к.е.н. Львівської державної фінансової академії;

©Т.М. Римар - доцент, к.е.н. Львівської державної фінансової академії.

місцевого самоврядування не є досконалою. Організаційні структури, які забезпечують реалізацію управлінських рішень потребують перегляду та уточнення переліку власних повноважень і завдань з метою уникнення дублювання їх функцій (що присутнє зараз на практиці) та з метою забезпечення реалізації єдиного прийнятного рішення щодо розвитку будь-якої галузі.

Це потребує побудови якісно нової концепції управління, що передбачала б необхідний перелік функцій органів місцевої влади та забезпечуваних ними повноважень [1; 2; 3]. Такий процес включатиме реформу системи місцевого самоврядування і державної влади, взаємодія яких в сучасних умовах є доволі проблематичною, а тому і відкритою до реформаторських перетворень. Необхідність реалізації реформи зумовлена особливістю побудови моделі організації державної виконавчої влади і самоврядування, яка полягає в можливості одночасного здійснення місцевими органами державної виконавчої влади як контрольно-наглядових так і управлінських функцій щодо відповідних територій (областей, районів, міст Києва та Севастополя). А це, в свою чергу, не створює необхідних умов для забезпечення збалансованого розвитку адміністративно-територіальної одиниці через стабільність розвитку пріоритетних галузей її економіки.

Саме такий розподіл сприяє невизначеності розмежування функцій і повноважень між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування, а це, в свою чергу, допускає прийняття ними суперечливих рішень.

Тому, передбачаючи реформу місцевого самоврядування, насамперед, слід звернути увагу на даний аспект територіальної організації влади з метою приведення її у відповідність до європейських стандартів. Цій проблемі приділяли увагу у своїх дослідженнях такі вчені як Н. Альвінська, Дж. Алм, Дж. Вілсон, Г. Халкер, М. Кнох, О. Сунцова, О. Кириленко та багато інших. Однак, через недосконалість діючої в сфері самоврядування законодавчої бази вона й надалі залишається актуальною.

Зважаючи на єдині принципи у формуванні стратегії розвитку галузей регіону, необхідно акцентувати увагу на тих із них, розвиток котрих для території був би найбільш вигідним, зважаючи на особливості географічного розташування,

наявності продуктивних сил і ресурсної бази та акцентуючи увагу насамперед на виробничі галузі промисловості. **Привертає увагу,** насамперед, фінансове забезпечення розвитку пріоритетних галузей економіки регіону. В силу ряду об'єктивних причин, основною серед яких є відсутність фінансової підтримки, виробничі галузі на сьогоднішній день знаходяться на не найкращому етапі свого розвитку.

Так, наприклад, фінансування машинобудівних підприємств Західного регіону відбувається за рахунок їх власних коштів та, частково, внаслідок залучення банківських кредитів (табл. 1).

Інвестування у виробничі підприємства передбачає отримання прибутку у довготривалій перспективі. Це є основною причиною низького залучення інвестицій у розвиток виробничої сфери, на відміну від торговельного сектора, де гроші обертаються швидше і вже у короткі терміни підприємець може розраховувати на отримання прибутку. Наприклад, за період 2007-2008 рр. машинобудівними підприємствами Західного регіону такі методи залучення інвестицій як випуск акцій (на відміну від 2006 р., див. табл. 1), депозитарних розписок, фінансування з державного і місцевих бюджетів, залучення іноземних інвестицій та включення власних акцій до лістингу бірж чи торгово-інформаційних систем не використовувались взагалі.

Попри потребу у додаткових фінансових ресурсах, існує ряд факторів, що обумовлюють розвиток виробничих галузей економіки регіону. До них належать: економічно ефективне виробництво, соціально-обґрунтована побудова взаємозв'язків між виробничим та людським факторами, дотримання екологічних вимог щодо виготовлення продукції й щодо збереження навколишнього природного середовища. Таким чином, врахування цих факторів, а отже – економічної, соціальної і екологічної складових єдиного поняття в повній мірі відображають потребу забезпечення збалансованого розвитку регіону через реалізацію інвестиційно-інноваційної та еколого-економічної стратегій розвитку його виробничих галузей. Наголошуємо при цьому на необхідності дотримання цих принципів в управлінні діяльністю підприємств виробничих галузей економіки – відповідними організаційними структурами місцевого рівня та апаратом управління самого підприємства.

Таблиця 1

**Фінансування машинобудівних корпорацій Західного
регіону України протягом 2002-2007 рр.***

Фінансування	Машинобудівні корпоратії, що здійснюють виробництво машин для добувної промисловості		Машинобудівні корпоратії з виробництва підйомного і такелажного устаткування		Корпоратії сільсько-подарського машинобудування		Кількість корпоратій з 3-х груп	Питома вага у 3-х групах, %
	Кількість корпоратій	Питома вага підприємств у групі	Кількість корпоратій	Питома вага підприємств у групі	Кількість корпоратій	Питома вага підприємств у групі		
Повне самофінансування**	4	66,67	6	100	1	16,67	11	61,11
Самофінансування та залучення банківських кредитів**	2	33,33	-	-	5	83,33	7	38,89
Додаткова емісія акцій	-	-	1	16,67	-	-	1	5,56
Первинна емісія векселів	-	-	1	16,67	1	16,67	2	11,11
Викуп з подальшим продажем акцій	1	16,67	2	33,33	1	16,67	4	22,22
Емісія інших цінних паперів	-	-	-	-	-	-	-	-

* - на підставі даних [4]; ** - у 2007 р.

Для цього представляємо економічні інструменти екологічної політики із врахуванням потреби їх застосування виробничим підприємством (табл. 2) і органами місцевого самоврядування.

Таблиця 2

**Економічні інструменти екологічної політики
виробничих підприємств**

Міра прийнятності	Інструмент екополітики*	Призначення*
1	2	3
Обов'язкові	Екологічна сертифікація продукції	Процедура, що підтверджує необхідність виготовлення продукції вимогам екологічних стандартів
	Екологічний аудит**	Передбачає здійснення ревізії інноваційного проекту щодо дотримання природоохоронного законодавства і нормативних вимог
	Екологічні стандарти	За допомогою них регулюється стан, відтворення, охорона і використання навколишнього природного середовища і природних ресурсів
Обов'язкові	Екологічні програми**	Передбачають комплекс заходів щодо відтворення, охорони і використання довкілля і природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки
	Екологічний контроль**	Передбачає контроль щодо дотримання вимог чинного законодавства про охорону і використання навколишнього природного середовища і природних ресурсів та дотримання екологічної безпеки
	Екологічна інформація**	Це методи використання знань про довкілля, природні ресурси, технологічні процеси та екологічну безпеку в процесі управління природокористуванням
	Екологічний облік	За його допомогою здійснюється опис взаємовпливів між довкіллям і економікою за розробленою системою показників
Стимулюючі	Система повернених депозитів	Передбачає внесення застави за продукцію, що на останньому етапі життєвого циклу забруднює навколишнє середовище
Бажа-ні	Екологічна реклама	Використовується для рекламування екологічно чистої продукції, Природооощадних технологій та менеджменту
	Екологічне страхування	Процес страхування фінансової відповідальності, який передбачає перекадання відповідальності за не передбачувану екологічну шкоду на страхові компанії
	Екологічна декларація продукції	Передбачає інформування споживачів про екологічні властивості продукції на всіх стадіях виробничого циклу

* - на підставі [5];

** - прийнятні для підприємств і для ОМС.

Що стосується органів місцевого самоврядування, то використання ними обов'язкових інструментів екополітики зводиться до:

- можливого оперування ставками податків, що передбачає встановлення диференційованих ставок податків щодо суб'єктів виробничо-господарської діяльності в залежності від ступеня негативного впливу на навколишнє природне середовище та якості природних ресурсів, що ними використовуються;

- встановлення права власності і права використання навколишнього природного середовища і природних ресурсів – особливо це стосується природних ресурсів, які перебувають у комунальній формі власності, оскільки права обласних та районних рад в галузі природоохорони дублюються їх виконавчими комітетами;

- використання квот (права на викиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та використання окремих компонентів природних ресурсів у заздалегідь встановлених обсягах і термінах), лімітів на викиди забруднюючих речовин і використання природних ресурсів; видача дозволів на забруднення довкілля;

- встановлення екологічних нормативів, що включають нормативи екологічної безпеки, гранично допустимі викиди у навколишнє природне середовище, нормативи використання природних ресурсів, а також розробка інструкцій щодо використання навколишнього природного середовища та природних ресурсів, котрі встановлюють вимоги до технологічних процесів відтворення, охорони, збереження і використання окремих компонентів навколишнього природного середовища та природних ресурсів, які природокористувачі не повинні порушувати.

Крім того, органи місцевої влади можуть стимулювати процес охорони навколишнього природного середовища на відповідній території за рахунок використання таких інструментів екополітики як адміністративні платежі, які передбачені чинним законодавством і справляються у випадку порушення природоохоронних вимог (застосовуються при порушенні природоохоронних правил суб'єктом господарювання); штрафи за порушення норм природокористування; плата за забруднення довкілля, що

використовуються для відшкодування негативних екологічних ефектів, пов'язаних із шкідливими викидами речовин, розміщенням відходів виробництва та шумовим і радіологічним забрудненням; плата за використання природних ресурсів; податкові пільги які стимулюють виробничо-господарську діяльність суб'єктів природокористування на покращання використання навколишнього природного середовища, природних ресурсів та відходів виробництва і споживання; екологічна застава, яка передбачає внесення грошової суми на спеціальний рахунок власника природного об'єкту в розмірі потенційної екологічної шкоди, яка може мати місце в процесі його використання (або використання одного із компонентів природного об'єкту); плата за повернені викиди – включає відшкодування забруднювачам довкілля при впровадженні досконалих природоохоронних технологій, за рахунок яких було зменшено шкідливі викиди у довкілля.

Окрім обов'язкових та стимулюючих інструментів екологічної політики, органам місцевого самоврядування бажано використовувати:

- екологічні гранти, що передбачають здійснення природоохоронних проектів на конкурсних засадах. За допомогою них регулюється виділення коштів спец фондів;

- гарантії екологічних позик, які можуть використовуватися з метою заохочування інвестицій в природоохоронну сферу шляхом надання гарантій інвесторам;

- екологічні субсидії, екологічні фонди, кошти державного бюджету, природоохоронні інвестиції, що передбачає використання коштів на здійснення заходів, спрямованих на покращання стану навколишнього природного середовища і природних ресурсів;

- рекомендації щодо використання навколишнього природного середовища та природних ресурсів, застосовуються до технологічних процесів відтворення, охорони, збереження і використання окремих компонентів навколишнього природного середовища та природних ресурсів, які природокористувачі не повинні порушувати

- платежі за екологічні послуги, що спрямовані на відтворення природних ресурсів та усунення негативних наслідків, викликаних забрудненням навколишнього природного середовища.

Такий інструмент екополітики, як аукціонна торгівля дозволами на забруднення навколишнього середовища регулює шкідливі викиди речовин у довкілля, проте, на наш погляд, не є бажаним інструментом при використанні органами місцевого самоврядування.

Незважаючи на потребу у негайному реформуванні інституту місцевого самоврядування, доцільно зупинитись на реальних повноваженнях місцевих рад, які дозволяють реалізувати заходи з бюджетного стимулювання розвитку територій за рахунок фінансової підтримки розвитку її виробничих галузей, використовуючи у своїй діяльності економічні інструменти екологічної політики. Так як в умовах нестачі фінансових ресурсів фінансування будь-яких заходів видається можливим за умови участі органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах, то, вважаємо за необхідне використання ними попри можливість здійснення внутрішніх запозичень органом місцевого самоврядування, ще й спосіб забезпечення виконання зобов'язань в формі своєчасної оплати по кредиту, тобто надання гарантій щодо виконання боргових зобов'язань суб'єктам господарської діяльності виробничих галузей. В даному випадку реалізується норма Бюджетного кодексу України, що передбачає право надання таких гарантій міськими радами в особі керівників їх виконавчих органів, повноважень, встановлених рішенням про місцевий бюджет. Це дає можливість стимулювання розвитку виробничої сфери регіону за участі органів місцевого самоврядування в процесі управління розвитком території.

Бібліографія

1. Делія Ю.В. **Правові основи місцевого самоврядування в країні: проблеми теорії та практики.** Автореферат канд. дисертації. – К.: 2003., - С.5.
2. **Рішення Конституційного Суду України від 9 лютого 2000 р.** // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. №1. – С. 24.
3. Кравченко В.В., Пітцик М.В. **Конституційні засади місцевого самоврядування:** Навчальний посібник. «Арапат-Центр». – К. 2001; – С. 12.

Рецензент д. е. н., професор Павліха Н.В.